

BIURO KRAJOWEJ RADY RADIOFONII I TELEWIZJI
Departament Polityki Europejskiej i Współpracy z Zagranicą
Skwer Ks. Wyszyńskiego 9, 01-015 Warszawa
Tel. 597 31 58, 597 31 61, fax: 597 31 64
e-mail: dwz@krrit.gov.pl

Warszawa, 31 maja 2011 r.

Notatka na temat sytuacji telewizji publicznej w Nowej Zelandii

Zaplanowana na czerwiec 2012 roku faktyczna likwidacja publicznego nadawcy telewizyjnego w Nowej Zelandii i pozostawienie na rynku telewizyjnym jedynie nadawców komercyjnych (jeżeli nie liczyć niszowej Maori TV dla niewielkiej ludności autochtonicznej) jest pierwszym takim przypadkiem w historii krajów, gdzie powstały media publiczne. Jak przedstawiono poniżej, proces ten był długotrwały i miał wiele źródeł.

Na początku należy zaznaczyć, że telewizja publiczna w Nowej Zelandii, już od chwili swego powstania w roku 1960, zmagala się z wypełnieniem misji publicznej z trzech głównych powodów.

Po pierwsze, ze względu na mały rozmiar rynku (tylko 4.2 mln odbiorców), w połączeniu z bogactwem dostępnych programów anglojęzycznych (głównie BBC), łatwiej było pokazywać programy importowane niż sfinansować własną produkcję programową w dostatecznej skali, wymaganej by w pełni zrealizować założenia misyjne.

Po drugie, ani oczekiwania, ani założenia w odniesieniu do misji publicznej mediów nie były jasno sformułowane w przepisach prawnych dotyczących radiofonii i telewizji.

Trzecim problemem było ambiwalentne podejście władz do roli mediów publicznych, które w zasadzie zawsze były uzależnione od przychodów komercyjnych¹. Ta ostatnia kwestia najbardziej uwidoczniła się w czasie neoliberalnych rządów w latach 1988-2000, kiedy to całkowicie odcięto bezpośrednie finansowanie publiczne dla TVNZ. W roku 1988 przeprowadzono restrukturyzację TVNZ, która stała się przedsiębiorstwem państwowym – ale de facto telewizją komercyjną, mającą – co władze mówiły otwarcie - przynosić jak największe zyski właścicielowi, którym był skarb państwa (TVNZ została pozbawiona przychodów z opłat abonamentowych, a jednocześnie zdjęto z niej obowiązek nadawania programów misyjnych). To samo obowiązywało w przypadku radia publicznego. Rok później rynek medialny w Nowej Zelandii uległ deregulacji, zaś w roku 1991 zniesiono limity udziału kapitału zagranicznego w mediach, co wzmocniło sektor komercyjny.

Pomimo wspomnianych problemów, do lat 80., a nawet 90. TVNZ radziła sobie stosunkowo dobrze na rynku telewizyjnym, ze względu na swą dominującą pozycję. Jednakże deregulacja rynku medialnego w latach 90., połączona z agresywną konkurencją ze strony mediów prywatnych, przyczyniła się do komercjalizacji programu (łączącej się z obniżeniem jakości) publicznych kanałów telewizyjnych, a także do zmarginalizowania roli programów lokalnych. W pogoni za oglądalnością i przychodami z reklam, telewizja publiczna coraz bardziej upodabniała się do telewizji komercyjnej.

Nowozelandzka ustawa o radiofonii i telewizji z roku 1989 sformułowała zasady realizacji „zawężonej” misji publicznej, której promowanie i finansowanie zostało

¹ W 1974 r., 42 procent środków na nadawców publicznych pochodziło z opłat abonamentowych (PBF – public broadcasting fee); w 1985 r., ta liczba zmalała do 16 procent.

powierzone nowoutworzonemu New Zealand on Air (NZoA). Jest to fundusz (początkowo dysponujący wpływami abonamentowymi, a po likwidacji abonamentu w 2000 r. – dotacjami budżetowymi) przyznający na zasadzie konkurencyjnej środki nadawcom publicznym i komercyjnym na realizację audycji o charakterze misyjnym, jak również lokalnym inicjatywom muzycznym i mediom cyfrowym. Jednak środki, którymi dysponował nowoutworzony fundusz, nie były wystarczające, aby zapewnić finansowanie całej gamy programów misyjnych. Poza tym, pomimo istniejących dopłat, możliwość realizacji misji publicznej nadal ściśle uzależniona była od oglądalności – publiczna telewizja nie była zdolna produkować audycji misyjnych, które miałyby potencjał do przyciągnięcia szerokiej widowni. W rezultacie audycje niszowe i lokalne zostały całkowicie wyeliminowane z oferty mediów publicznych lub zepchnięte na marginalne godziny nadawania.

W roku 1998 doszło niemal do sprzedaży TVNZ – tylko dzięki przegranej neoliberalnego rządu w wyborach w listopadzie 1999 udało się uniknąć prywatyzacji.

W latach 1998-99 kryzys w mediach publicznych stał się na tyle widoczny i niepokojący, że sytuacja ta stała się przedmiotem walki politycznej. Po wygraniu wyborów w roku 1999, rząd Partii Pracy ogłosił w roku 2000 Kartę misji publicznej dla TVNZ, który to dokument stał się podstawą dla Ustawy o Telewizji uchwalonej w roku 2003². Jednakże w ślad za nowymi regulacjami nie poszły dodatkowe pieniądze, tak więc TVNZ nadal uzależniona była w 90% od przychodów z reklam.

Zaplanowana na czerwiec 2012 roku formalna komercjalizacja TVNZ będzie zatem usankcjonowaniem stanu faktycznego w telewizji publicznej w Nowej Zelandii (na zarzuty, że planowane działanie skomercjalizuje program TVNZ, rząd odpowiada: „Przecież i tak jest już skomercjalizowany, więc nic się nie zmieni”), która jednak będzie nadal mogła ubiegać się o środki od NZoA.

Po likwidacji publicznego kanału TVNZ 7, jedynym kanałem ukierunkowanym na realizację misji publicznej w Nowej Zelandii pozostanie finansowana ze środków publicznych telewizja maoryska (Maori Television), która stara się chronić kulturę społeczności aborygeńskiej wyspy. Telewizja maoryska w 80% nadaje programy lokalne, zamieszcza niewiele reklam i porusza problemy tej społeczności (liczącej ok. 105 tysięcy osób).

Sporządził: Marcin Czuryzkiewicz

² Television New Zealand Act, 2003